

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ, ЗДРАВНИ ГРИЖИ И СПОРТ“
КАТЕДРА „МЕДИКО-СОЦИАЛНИ НАУКИ“

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на тема
„Социална работа с извършители на насилствени престъпления”
автор Пролет Атанасова Николова, докторант към катедра „Медико-социални науки”
на факултет „Обществено здраве, здравни грижи и спорт”
на Югозападен университет „Неофит Рилски”, гр. Благоевград
за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” по докторска програма
„Организация и управление на социалните дейности”

Научен ръководител: проф. д-р Васка Славчева Станчева-Попкостадинова

Рецензент: доц. д-р Виктория Бойкова Сотирова

Характеристика и анализ на дисертационния труд

Актуалност на проблема

Представеният за рецензия дисертационен труд на тема „Социална работа с извършители на насилствени престъпления” е дисертабилен. Актуалността му се потвърждава от значимостта на предоставяната в местата за лишаване от свода социална работа, водеща до формиране на компилация от знания и умения за справяне с предизвикателствата на живота. Първостепенно значение за избор на подходи и методи на работата на специалистите – инспектори „социална дейност и възпитателна работа“ е изведената и доказана връзка неблагоприятни детски преживявания – последващо криминално поведение. Ценен за затворното дело се явява доказани „феномен“, рефлектиращ както върху необходимостта от съзнателна и целенасочена промяна на използваните до настоящия момент методи на работа, така и върху превенция на „неблагоприятните преживявания“ в детството.

Съществен принос за научната общност и пенитенциарната система са получените, обработени и вещо анализирани резултати от единственото за България и балканския регион проучване степента на влияние и предразположението към престъпни деяния „на неблагоприятните преживявания в детството“, реализирано в „затворническа общност“.

Структура и обем

Обемът на проекта за дисертационен труд е 167 страници съставен от: увод; три глави; основни изводи и препоръки; заключение; приноси; библиография и приложения. Трудът е онагледен с 14 таблици и 51 фигури. Представени са четири приложения.

Пролет Николова в уводната част представя връзката и обусловеността в диадата „неблагоприятни преживявания в детството – криминалното поведение“ на лица нарушили закона. Разкрива значимостта на научното си изследване, единствено по рода си за България и Балканския полуостров, проведено за първи път в системата на затворите чрез „Международния въпросник за изследване на неблагоприятните преживявания в детството ... (ACE-IQ- Въпросник за неблагоприятни преживявания в детството)“. Получените и анализирани резултати потвърждават възможността за „планиране и прилагане на адекватни мерки за превенция и подкрепа не само в местата за лишаване от свобода, но и в ранна детска възраст“.

В Първа глава *Литературен обзор* докторантката хронологично:

- разглежда същностните характеристики на „*пенитенциарната система в България*“ като:
 - ✓ представя нейната значимост за обществото чрез синтезиран обзор за периода *от Освобождението до края на XX век*;
 - ✓ маркира „*правна рамка на затворите в България*“, поставяйки акцент върху „*пробационната система*“ и нормативно-материалната основа „*за изпълнение на наказанията*“;
 - ✓ извежда международни и европейски стандарти и нормативни документи, както и „*вътрешно законодателство*“, касаещи затворното дело. Разписана е информация за „*Европейската организация на затворите*“, разкрива се значението и ролята на: „*Европейският комитет за предотвратяване на изтезанията*“, посочени са препоръки към българските затвори, представена е и „*Стратегията за развитие на пенитенциарната система в България*“;
- обстойно анализира и диференцира спецификата на социалната работа, използваните модели на корекционно-възпитателна дейност, функции и роли от инспекторите „*социална дейност и възпитателна работа*“, както и програмите за индивидуална и групова работа с лишените от свобода в периода на изтърпяване на наказанието им;

- вешо проследява в научната литература и компетентно представя резултати от научни изследвания, касаещи връзката и обусловеността на неблагоприятните преживявания в детството и влиянието, което оказват в живота им, най-вече по отношение на престъпното поведение/нарушаването на закона.

Представеният литературен обзор е предпоставка за успеха на дисертационният труд. Докторант Пролет Николова разкрива добро ниво на познание и интерпретация на научната проблематика и понятиен апарат. Налице е обвързаност и обусловеност между частите в обзора.

Методологията на проучването е представена във втора глава.

За нуждите на научната разработка са изведени три работни хипотези като за доказването им са обследвани 381 лица, от които 351 лишени от свобода и 35 инспектори „социална дейност и възпитателна работа“.

Изведените и формулирани хипотези по своята същност съответстват на поставената от докторантката цел „да се проучат проблемите и перспективите на социалната работа в местата за лишаване от свобода през призмата на лишените от свобода и инспектори социална дейност и възпитателна работа, както и влиянието на неблагоприятни преживявания в детството върху криминално поведение в зряла възраст при лишени от свобода“, която е формулирана и конкретизирана коректно. Нейното детайлното изпълнение се постига чрез реализирането на седем задачи, характеризиращи изследователските аспекти на проучването.

Наборът от емпирични данни, докторант Николова, реализира чрез:

Количествено проучване сред:

- ✚ 35 инспектори „социална дейност и възпитателна работа“, работещи в затворите в гр. София, гр. Бобов дол, гр. Враца и гр. Сливен, чрез разработен собствен въпросник;
- ✚ 351 лица, лишени от свобода, излежаващи присъди в: затвор София, ЗОЗТ Кремиковци, ЗООТ Казичене, затвор Бобов дол, ЗООТ Самораново, затвор Враца, Поправителен дом за младежи към затвора в гр. Враца, затвор Сливен, Поправителен дом за непълнолетни девойки към затвора в Сливен – чрез разработен собствен въпросник и „утвърден международен въпросник „Неблагоприятни преживявания в детството“ (*ACE-IQ*).

Събраните емпирични данни са обработени със статистически пакет SPSS – SPSS for Windows 13.0. като методите, с които се търси потвърждение на изведените хипотези са за:

- ❖ „проверка за нормалност на разпределението на количествена променлива“, чрез „методите на Колмогоров-Смирнов (Kolmogorov-Smirnov) и Шапиро-Уйлк (Shapiro-Wilk)“;
- ❖ „връзка между две качествени променливи“ чрез „метода хи-квадрат (Chi-square test) или точен тест на Фишер (Fisher's exact test)“;
- ❖ „сравняване на две групи на една количествена променлива, когато разпределението не е нормално“, чрез „метода на Ман-Уйтни (Mann-Witney)“;
- ❖ „връзка между бинарна (дихотомна) зависима променлива и множество количествени и качествени променливи (рискови фактори)“ чрез „регресионен анализ (логистичен регресионен анализ)“.

Емпиричните данни, представени и анализирани са в корелационна зависимост с формулираните хипотези, поставената изследователска цел и използваните методи за събиране на информация. Получените данни убедително потвърждават две от изведените хипотези Х1 („неблагоприятните преживявания в детството се свързват с криминални прояви в по-късна възраст“) и Х2 („съществува зависимост между броя на неблагоприятните преживявания в детството и рецидивизма“), и „частично“ Х3 („инспекторите възпитателна дейност и социална работа декларирают необходимост от допълнително обучение за работа с лица с неблагоприятни преживявания в детството, изтърпяващи наказание“) като докторантът прави предположение, че специалистите ще заявят необходимостта от последващи обучения за повишаване качеството на работа.

Осведоменост по проблематиката

В дисертационният труд е представена библиографска справка от 153 източника, от които 43 на кирилица, 97 на латиница и 23 нормативни документа. Докторантката е спазила точно изискването за представяне на източниците по азбучен ред първо на кирилица, след това на латиница и накрая нормативните документи. Цитиранията са коректно представени в скоби, отразени са страниците в текста, който е цитиран. Наблюдава се добро познаване на научните постижения в областта на социалната работа с лица, извършили престъпления с насилствен характер, съвременното национално и международно законодателство и европейски стандарти за затворите, което е видно от представените книжните и електронни източници.

Научни и научно-приложни резултати

Представените от Пролет Николова резултати са както с теоретичен, така и практико-приложен характер. Потвърждава се изведената концепция за важността и значимостта на „връзката между неблагоприятните детски преживявания и престъпното поведение“. Авторката аргументирано доказва важността на „ранната превенция в детска възраст и своевременна интервенция“ при наличие на „високи“ нива на неблагоприятни детски изживявания, както и съществената роля на „компетентните институции и държавни органи към уязвимите групи“, които чрез работата си ще „могат да способстват превенцията на рецидивизъм“. Теоретично аргументираната в труда „връзката между неблагоприятните детски преживявания и склонността към насилствени престъпления“ докторантката обстойно проследява в редица „международни изследвания, които показват, че преживявания като физическо и емоционално насилие в детството увеличават риска от агресивно поведение в зряла възраст“. Налице е убеденост, че „лица с ≥ 4 неблагоприятните детски преживявания не само имат по-висок риск от рецидив, но и обичайно получават по-дълги присъди, с оглед законодателството, касаещо рецидивисти“. При тях, казва Пролет Николова, се наблюдават „дълбоки психологически травми, които стандартната оценка, прилагана в затворите не може да регистрира“. Логично се извежда препоръката за включване в програмите за индивидуална и групово работа с осъдени лица с високи нива на неблагоприятните детски преживявания на интервенции, насочени към „третиране на травмите от детството“ (кор. моя), които ще намалят вероятността от рецидиви.

Задълбочено анализирателните резултати от емпиричното изследване, базирани на научно-изследователските задачи са в основата на изведените първостепенни за теорията и практиката убедително формулирани изводи, даващи основание да се структурират препоръки както към пенитенциарната и социална системи, така и към министерствата, осигуряващи политиката в страната.

Публикации на докторанта

Докторантката е представила във връзка с дисертационния труд 4 публикации. От тях 1 е годишен сборник и 3 са от научни форуми, отпечатани в пълен текст в сборници на университетски издателства. Три от представените публикации са пряко свързани с

дисертационния труд. Представена е и информация за две участия в научни форуми без публикации.

Печатните издания, в които са публикувани материалите са достатъчно авторитетни и всички заинтересувани както от академичната общност, така и от социалните структури имат възможност да се запознаят с тях.

Автореферат на дисертационния труд

Представеният проект за автореферат отговаря на изискванията и в него намират отражение основните части на дисертационния труд, структура и съдържание, систематизирано изложение на работа, справка за приносните моменти и списък с публикации.

Научни и научно-приложни приноси

Дългогодишния опит в пенитенциарната система и проведената сериозна научно-изследователска дейност на докторантката по проблемите на реализираната социална работа в местата за лишаване от свобода с лица, извършители на деяния с насилствен характер и дават основание да изведе осем приноса с научен и практико-приложен характер.

Направено е обхватно емпирично изследване, първото по своя характер в страната и балканския регион, извеждайки връзката на преживени травми в детството и последвалите правонарушения. Доказва се обусловеността на неблагоприятните детски преживявания и рецидив на престъпните деяния.

Направен е теоретичен анализ на законодателството и политиките в международен и национален аспект и научно се потвърждава необходимостта от ефективна колаборация между пенитенциарните, социалните и значими държавни, областни и общински структури и организации с цел ограничаване до възможния минимум на последвали правонарушения и ефикасна „ресоциализация на освободените“ лица.

За първи път Международния въпросник „Неблагоприятни преживявания в детството“ (ACE-IQ) е използван за изследване в местата за лишаване от свобода.

Обосновава се необходимостта от включването му при първоначалната оценка на осъдените и необходимостта от последвала работа с доказани травми от детството.

Очертана е възможността и необходимостта от прилагане на международния въпросник в проучвания и на „други категории лишени от свобода“.

Критични бележки

Налице е убеденост, че дисертационния труд по своята същност е носител на безспорни качества и значими приноси за присъждане на ОНС „Доктор“.

Представеният дисертационен труд демонстрира теоретичните познания и практико-приложни уменията на Пролет Николова систематично да структурира и да анализира специализирана литература, да организира и провежда емпирично изследване, системно да представя получените резултати, да обобщава и прецизира изводи и не на последно място да извежда приносни моменти.

Докторантът се е съобразил с представените критични бележки от рецензията, представена на предварителното обсъждане на проекта на дисертационен труд.

Заключение

Дисертационният труд на тема „Социална работа с извършители на насилствени престъпления”, отговаря на изискванията за образователна и научна степен „Доктор”. Достоинствата на първия по рода си в страната научен труд са впечатляващи и с основание може да послужи за базова основа за по нататъшни проучвания в областта на пенитенциарната работа с различни групи правонарушители.

Изложеното до тук дава основание с убеденост да предложи на членовете на научното жури да присъдят на Пролет Атанасова Николова образователна и научна степен „Доктор” по докторска програма „Организация и управление на социалните дейности” в ПН 3.4. Социални дейности.

31.10.2025 г.

Благоевград

Рецензент:

доц. д-р Виктория Сотирова

SOUTH-WEST UNIVERSITY “NEOFIT RILSKI”
FACULTY OF PUBLIC HEALTH, HEALTH CARE AND SPORT
DEPARTMENT OF MEDICO-SOCIAL SCIENCES

R E V I E W

of the dissertation thesis entitled

“Social Work with Perpetrators of Violent Crimes”

Author: Prolet Atanasova Nikolova, PhD student at the Department of Medico-Social Sciences,
Faculty of Public Health, Health Care and Sport,
South-West University “Neofit Rilski”, Blagoevgrad
for awarding the educational and scientific degree “Doctor”
in the doctoral program “Organization and Management of Social Activities”

Scientific supervisor: Prof. Vaska Slavcheva Stancheva-Popkostadinova, PhD

Reviewer: Assoc. Prof. Viktoria Boykova Sotirova, PhD

Characteristics and Analysis of the Dissertation Thesis

Relevance of the Problem

The dissertation submitted for review entitled “Social Work with Perpetrators of Violent Crimes” is suitable for defense. Its relevance is confirmed by the importance of social work provided in places of imprisonment, which leads to the development of a set of knowledge and skills for coping with life challenges. Of primary significance for choosing approaches and methods in the work of specialists – inspectors of “social activities and correctional work” – is the identified and proven connection between adverse childhood experiences and subsequent criminal behavior. The proven phenomenon is valuable for the prison system as it highlights the need for conscious and targeted changes to the methods used so far, as well as the need to prevent “adverse experiences” in childhood.

A significant contribution to the scientific community and the penitentiary system is the obtained, processed, and thoroughly analyzed results from the only study in Bulgaria and the Balkan region on the degree of influence and predisposition to criminal acts of “adverse childhood experiences,” conducted within a “prison population.”

Structure and Volume

The dissertation project comprises 167 pages and includes: an introduction; three chapters; main conclusions and recommendations; conclusion; contributions; bibliography; and appendices. The work is supported with 14 tables and 51 figures. Four appendices are provided.

In the introduction, Prolet Nikolova presents the connection and interdependence within the dyad “adverse childhood experiences – criminal behavior” among individuals who have violated the law. She highlights the significance of her scientific research, unique in Bulgaria and on the Balkan Peninsula, conducted for the first time in the prison system using the International Questionnaire on Adverse Childhood Experiences (ACE-IQ). The obtained and analyzed results confirm the possibility for planning and implementing appropriate preventive and support measures not only in places of imprisonment but also in early childhood.

In Chapter One – Literature Review The doctoral student chronologically:

- examines the essential characteristics of the *penitentiary system in Bulgaria* by:
 - ✓ Presenting its importance for society through a synthesized review from the *Liberation to the late 20th century*;
 - ✓ Outlining *the legal framework of prisons in Bulgaria*, emphasizing the probation system and the legal basis for the *enforcement of penalties*;
 - ✓ Presenting international and European standards and regulatory documents, as well as *domestic legislation* related to prison administration. Information is provided on the *European Prison Organization*, and the significance and role of the *European Committee for the Prevention of Torture* are described, including recommendations for Bulgarian prisons, and the Strategy for the Development of the Penitentiary System in Bulgaria is introduced.
- Conducts an extensive analysis of the specifics of social work, the applied models of correctional and educational activities, the functions and roles of inspectors of “social activity and correctional work,” as well as programs for individual and group work with inmates during their imprisonment;

- Competently examines and presents scientific research findings concerning the connection and interdependence between adverse childhood experiences and their influence on later life, especially in relation to criminal behavior and violation of the law.

The literature review provides a strong basis for the success of the dissertation thesis. PhD student Prolet Nikolova demonstrates a high level of knowledge and interpretation of the scientific issues and conceptual terminology. A clear linkage and interdependence between the reviewed parts is present.

Methodology of the Study is presented in Chapter Two.

For the purposes of the research, three working hypotheses were formulated, which were tested through the examination of 381 participants—351 inmates and 35 social activity and correctional work inspectors.

The hypotheses correspond to the doctoral candidate's stated **goal**: to study the problems and prospects of social work within penitentiary institutions from the perspective of both inmates and social activity and correctional work inspectors, as well as to explore the impact of adverse childhood experiences on criminal behavior in adulthood among incarcerated individuals. This goal is precisely and appropriately defined and is operationalized through the implementation of seven research tasks, reflecting the various aspects of the investigation.

The empirical data were collected by Nikolova, PhD candidate, through:

- ✚ A quantitative survey of 35 social activity and correctional work inspectors employed in the prisons of Sofia, Bobov Dol, Vratsa, and Sliven, using a self-developed questionnaire;
- ✚ A quantitative survey of 351 inmates serving sentences in the following institutions: Sofia Prison, OTPF Kremikovtsi, OTCF Kazichene, Bobov Dol Prison, OTCF Samoranova, Vratsa Prison, Youth Correctional Facility attached to Vratsa Prison, Sliven Prison, and the Juvenile Girls' Correctional Facility at Sliven Prison—using both a self-developed questionnaire and the validated international "Adverse Childhood Experiences Questionnaire" (ACE-IQ).

The collected empirical data were processed using the SPSS statistical software package (SPSS for Windows 13.0). The methods employed to verify the hypotheses included:

- ❖ Tests for normality of distribution of quantitative variables using the Kolmogorov–Smirnov and Shapiro–Wilk methods;
- ❖ Analysis of relationships between categorical variables through the Chi-square test or Fisher's exact test;

- ❖ Comparison of two groups on a quantitative variable when the distribution is non-normal using the Mann–Whitney test;
- ❖ Examination of relationships between a binary dependent variable and multiple quantitative or qualitative variables (risk factors) using logistic regression analysis.

The empirical data, as presented and analyzed, are in correlational alignment with the formulated hypotheses, the research objective, and the methods used for data collection. The obtained results convincingly confirm two of the proposed hypotheses: H1, that adverse childhood experiences are associated with criminal behavior in later life, and H2, that there is a relationship between the number of adverse childhood experiences and the likelihood of recidivism. The third hypothesis, H3 — that social activity and correctional work inspectors express a need for additional training to work effectively with inmates who have experienced adverse childhood experiences — is partially confirmed. The doctoral candidate reasonably assumes that these professionals would express a need for subsequent specialized training aimed at enhancing the quality and effectiveness of their professional practice.

Familiarity with the Problem Area

The dissertation includes a bibliographic reference list comprising 153 sources, of which 43 are in Cyrillic, 97 in Latin script, and 23 are normative documents. The doctoral candidate has strictly adhered to the formal requirements for the arrangement of sources—alphabetically, first in Cyrillic, followed by those in Latin, and concluding with normative documents. Citations are accurately formatted, with page numbers clearly indicated in the text for each referenced work. The dissertation demonstrates a solid command of the scientific literature in the field of social work with individuals who have committed violent crimes, as well as a comprehensive understanding of contemporary national and international legislation and European prison standards, as evidenced by the range of both printed and electronic sources consulted.

Scientific and Applied Contributions

The results presented by Prolet Nikolova are of both theoretical and practical-applied significance. The research substantiates the proposed concept of the critical link between adverse childhood experiences and criminal behavior. The author convincingly demonstrates the importance of early

prevention during childhood and timely intervention in cases of high levels of adverse childhood experiences, as well as the essential role of competent institutions and state bodies working with vulnerable groups, whose efforts can contribute significantly to the prevention of recidivism.

The dissertation provides a theoretically grounded and comprehensive examination of the relationship between adverse childhood experiences and the propensity for violent crime, drawing on numerous international studies that demonstrate how experiences such as physical and emotional abuse in childhood increase the likelihood of aggressive behavior in adulthood.

The author persuasively argues that individuals with four or more adverse childhood experiences not only face a higher risk of reoffending but also tend to receive longer prison sentences, in accordance with legislation concerning repeat offenders. According to Prolet Nikolova, such individuals exhibit deep psychological trauma that standard prison assessments are unable to detect. Consequently, she logically recommends that interventions addressing childhood trauma be integrated into individual and group rehabilitation programs for inmates with high levels of adverse childhood experiences, as these measures can effectively reduce the likelihood of recidivism.

The thoroughly analyzed empirical findings, grounded in well-defined research objectives, form the basis for clear and persuasive conclusions of major theoretical and practical relevance, which in turn justify the formulation of recommendations to the penitentiary and social systems, as well as to the ministries responsible for national policy development and implementation.

Publications of the PhD Student

In connection with the dissertation, the doctoral candidate has presented four publications: one in an annual academic volume and three in the proceedings of scientific forums, all published in full text by university presses. Three of these publications are directly related to the dissertation research. Additionally, information has been provided regarding two participations in scientific conferences without accompanying publications.

The printed editions in which the materials have been published are sufficiently reputable, ensuring that all interested parties—from both the academic community and the social sector—have access to and can become acquainted with the research outcomes.

Dissertation Abstract

The submitted author's abstract meets all established requirements and accurately reflects the key components of the dissertation—its structure and content—presenting a systematic exposition of the research, a summary of the main contributions, and a list of the related publications.

Scientific and Applied Contributions Summary

The doctoral candidate's extensive professional experience within the penitentiary system, combined with her substantial research activity on the issues of social work with inmates convicted of violent offenses, provides a solid foundation for identifying **eight contributions** of both scientific and practical significance.

A comprehensive empirical study has been conducted—the first of its kind in the country and in the Balkan region—revealing the relationship between adverse childhood experiences and subsequent criminal behavior. The research establishes a clear link between unfavorable childhood experiences and the recurrence of criminal acts.

A theoretical analysis of legislation and policies at both the international and national levels has been carried out, scientifically confirming the need for effective collaboration among penitentiary, social, and key governmental, regional, and municipal institutions and organizations. This collaboration is essential to minimize reoffending and to ensure the effective resocialization of released offenders.

For the first time, the International Questionnaire on Adverse Childhood Experiences (ACE-IQ) has been applied in studies conducted within penitentiary institutions. The research substantiates the importance of incorporating this tool in the initial assessment of convicted persons and highlights the necessity of subsequent therapeutic and social work with individuals identified as having experienced childhood trauma.

Finally, the dissertation outlines both the potential and the necessity of extending the application of the ACE-IQ questionnaire to studies involving other categories of incarcerated individuals.

Critical Notes

There is a strong conviction that the dissertation, by its very nature, possesses undeniable qualities and **significant contributions** warranting the conferment of the educational and scientific degree of Doctor.

The presented dissertation demonstrates Prolet Nikolova's theoretical competence and practical-applied skills to systematically structure and analyze specialized literature, to design and conduct empirical research, to present the obtained results in a coherent manner, to summarize and refine conclusions, and, not least, to formulate original contributions.

The doctoral candidate has duly taken into account the critical remarks made in the review presented during the preliminary discussion of the dissertation draft.

Conclusion

The dissertation entitled "Social Work with Perpetrators of Violent Crimes" meets all requirements for the educational and scientific degree Doctor. The work represents a pioneering scientific contribution in Bulgaria and can serve as a foundation for further research in penitentiary social work with various groups of offenders.

Based on the above, I confidently propose that Ms. Prolet Atanasova Nikolova be awarded the educational and scientific degree Doctor in the doctoral program "Organization and Management of Social Activities", professional field 3.4. Social Activities.

31.10.2025
Blagoevgrad

Reviewer:
Assoc. Prof. Viktoria Sotirova, PhD